

"İnsanın fitrat-ı zışuuru olan vicdanı, saadet-i ebediyeye bakar, gösterir." Vicdanın, "fitrat-ı zışuur" olmasını açar mısınız?

Üstad Hazretleri, *İşârâtü'l-İ'caz'da kalp, akıl, vicdan* münasebetini şöyle beyan eder:

"Kalbden maksat, sanevberî (çam kozalağı) gibi bir et parçası değildir. Ancak, bir latife-i Rabbaniyedir ki, mazhar-ı hissiyatı vicdan, mâkes-i efkârı dimağdır."(1)

Bu cümlede **bilginin iki kaynağı** olduğunu anlıyoruz. **Birisi** vicdanen bilmek, **diğeri** de aklen bilmek. **Dimağ**, fikirlerin aksettiği yer olarak, vicdan ise hissiyatın kendini gösterdiği yer olarak ifade edilmiş oluyor. Buna göre, biz birçok şeyi düşünmeye ve delil getirmeye gerek olmadan, doğrudan, hissiyatımız yoluyla bilmekteyiz.

İnsan sonsuz aciz ve fakir olduğunu vicdanen bilir. Yani düşünüp karar vermeye ihtiyaç kalmaksızın, bu mânayı iç âleminde yaşayarak bilir.

"Hatta hadsiz acinde ve nihayetsiz zaafında, hadsiz a'dâsına karşı bir nokta-i istinad aramakla, vicdan daima **Vacibü'l-Vücuda bakar. Hem nihayetsiz fakrında, nihayetsiz hâcâtı içinde, nihayetsiz maksatlara karşı bir nokta-i istimdad aramaya mecbur olduğundan, vicdan daima o noktadan bir **Ganiyy-i Rahîmin** dergâhına dayanır. Dua ile el açar."(2)**

İnsanın aczi de fakrı da sonsuzdur. Ve her insan bu hakikati vicdanen bilmektedir. İnsan ele, ayağa, göze, kulağa, kısacası bedenindeki bütün organlara muhtaç olduğunu vicdanen bilir. Yani bunlara ihtiyacı olup olmadığı gibi bir sual hiç aklına gelmez. Vicdanın bildiği bir konuda akla söz düşmez. Bu organların vazifelerini yapabilmeleri için güneşten aya, topraktan suya kadar bütün bir kâinat onun imdadına koşmakta, ona yardım etmektedir. O halde her vicdan sonsuz ihtiyaçlarının görülmesi için âlemlerin Rabbinin kudretine istinad etmek ve rahmetinden yardım dilemek durumundadır. Bu iki noktada her vicdan Allah'ı bilmektedir.

"Akıl ta'til-i eşgal etse de nazarını ihmal etse, vicdan Sâni'i unutamaz."(3)

Konunun bir başka ciheti:

Üstad Hazretleri, **"Çünkü fitrat-ı beşeriyede cemale karşı bir muhabbet ve kemale karşı perestiş etmek ve ihsana karşı sevmek vardır."**(4) buyuruyor. Cemale muhabbet üzerinde konuşacak olursak, biz bir çiçeğin güzelliğine hemen hayran olurken aklımızı devreye sokarak o çiçeğin güzel olduğunu, sevilmesi gerektiğini düşünüyor ve daha sonra seviyor değiliz. Burada görme hissi yardımıyla vicdan o çiçeği hemen sevmiştir. Bülbülün sesini dinlerken de o güzel ses işitme duygumuzla vicdanımıza akseder ve onu severiz.

Bir fakiri gördüğümüzde vicdanımızda uyanan merhamet duygusu da bunun gibidir.

Kısacası, akıl ile düşünüp kabul etmemizin dışında kalan bütün bilgilerimiz, hissiyatımızın makesi olan vicdanımızdan kaynaklanmaktadır.

Bu konuda Kader Risalesinde geçen bir cümle:

"Bizzarure, herkes kendisinde bir ihtiyar hisseder, o ihtiyarın vücudunu vicdanen bilir."(5)

Yani insan, ihtiyar ve irade sahibi bir varlık olduğunu vicdanen bilir. Her insan, kalbinin çalışmasıyla dilinin konuşması arasındaki büyük farkı yakinen bilir. Birincisinde insan iradesinin hiçbir tesiri yokken, ikincisine insan karar vermekte, dilediğini konuşabilmektedir. İşte insanın kendi ihtiyarının varlığını bilmesi de vicdani bir bilgidir. Bunun ispatı için aklın deliller getirmesine ihtiyacı yoktur.

Dipnotlar:

- 1) [İşaratü'l-i'caz, Bakara Suresi 7. Ayet Tefsiri.](#)
- 2) [Sözler, Otuz Üçüncü Söz, Otuz Birinci Pencere.](#)
- 3) [Mesnevî-i Nuriye, Nokta.](#)
- 4) [Lem'alar, On Birinci Lem'a.](#)
- 5) [Sözler, Yirmi Altıncı Söz, İkinci Mebhas.](#)